

Dr. Sadi Bayram (10 Mart 1943–15 Nisan 2024)

Ali KILCI

Araştırmacı, Emekli, Ankara, Türkiye, alikilci51@gmail.com
(Sorumlu Yazar/Corresponding Author)

VEFÂ ARIYORUM, GÖZLERİM KAPALI!

(Tanıdığım Çınarlar ve Bazı Kısa Hatıralar- Kültür ve Medeniyetimizden Tarihî Yapraklar)

*Vefâ arıyorum gözlerim kapalı,
Güneş batmak üzere, ufuk kızıl renginde,
Ankara akşamları bazen grup güzelliği ötesinde,
Ahmet Haşim'i hatırladım her nedense,
Felsefe, etik, estetik, güzelden anlamak benim işim değil,
Yedi yıl üniversitede sanat tarihi, Türk el sanatları dersleri verdimse de,
Ama benimki ne şiir, ne nesir, yeni bir üslup,
Acaba Ziya Gökalp'in Alageyiğinden mi esinlendim,
Fevziye Abdullah Tansel'den mi ?
Şiir gibi konuşan rahmetli Nihat Sami Banarlı'yı da unutmayalım,
Birden aklıma geldi, vefâlı dostlarımı anmam gerek,
Amacım kimseyi üzmem veya yüceltmek değil,
Gerçekleri dile getirmek ve hatırlamak,
Genç nesillere bazı çınarları tanıtmaya çalışarak,
40 yıllık geçmişe bir göz atmak,
Önasya Mecmuası'nı yayımlarken
Tanıdığım çınarlar arasında gezinirken,
Vefât edenleri de rahmet ve minnetle anmak,
Sağ olanlara Allah'tan uzun ömür dilemek,
Elimden başka bir şey de gelmez,
Her birinin adına bir anıt dikemem ki,
Vakıf ta yapamam, zira zengin değilim ki,
Ancak, bâki kalan bu kubbedeki hoş sedâları anarak,
Ruhlarını şâd edebilirim,
İlim adamlarından aldığımız ışığı doğru olarak,
Gelecek nesillere yansıtabilirim.*

Yazıya rahmetli Sadi Bayram'ı kendini anlatmasıyla başladık.

Sadi Bayram bir akademide görevli olmadığı halde; tarih, kültür ve sanat konularında önemli eserler vermiş bir kişidir. Gençliğinde yayıncılığa başlamış, çıkardığı “Önasya Dergisi” çevresinde Türkiye'nin önde gelen duayen kültür adamlarını toplamayı başarmıştır.

Amasya Merzifon'da 1943 yılında doğan Sadi Bayram, ilkokul ve ortaokulu memleketinde okudu. 1957-58 yıllarında Merzifon'un Sesi gazetesinde yaz aylarında muhabirlik yaptı. O zamanlar Merzifon'da lise olmadığından Kayseri Lisesinden ve 1968 yılında Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Klâsik Arkeoloji Bölümü'nden mezun oldu. Önasya Dergisi'ni 1965-1972 yıllar arasında aylık olarak 78 sayı yayımladı. 1968 yılında Önasya Yayınevi ile Önasya Ajansını kurdu.

Genç Sadi Bayram Önasya Dergisi'nde zamanın duayen ilim adamlarını bir araya toplamıştır. Türk Arkeolojisinin önde gelen uzmanlarından Hamit Zübeyr Koşay, Hikmet Gürçay, Dr. Mehmet Önder, Mahmut Akok, Süsleme ustası Ord.Prof. Dr Ahmet Süheyl Ünver, Tarihçi Enver Behnan Şapolyo, Prof. Dr.Yılmaz Önge, Prof. Dr. Orhan Cezmi Tuncer gibi isimleri yazı kadrosunda bulundurdu.

1971'de askere gitmiş, 1972'de derginin yayın hayatını bırakmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğünde eski eser tescil uzmanı olarak başlayan Sadi Bayram, memuriyete Kültür Bakanlığı Dergiler Şube Müdürlüğünde Millî Kültür Dergisi'nin ilk 11 sayısını yayımlayarak devam etti. 1978 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv ve Yayın Dairesi Başkan Yardımcılığına atandı. Daha sonra kültür şube müdürlüğü ve 1998 yılında Kültür ve Tescil Dairesi Başkanı olarak atanmıştır. Memuriyetten 2002 yılında emekli olmuştur.

Emekli olduktan sonra hastalandığı tarihe kadar, araştırma yapmaya ve yayın hayatına devam etmiştir. Akademik faaliyetlerde de bulunan Sadi Bayram 1992-1998 yıllarında Gazi Üniversitesi Mesleki Öğrenim ve Yaygın Eğitim Fakültesinde öğretim görevlisi olarak Estetik, Türk El Sanatları Tarihi derslerini, Gazi Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümünde 2002-2003 Ders yılında Türk Mitolojisi, Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı derslerini vermiştir.

Vakıflar Genel Müdürlüğünde Vakıf Haftası Kutlamaları yürütmüştür. Vakıf Müzeleri kurulması konusunda çabaları olmuştur. Genel Müdürlüğün prestij yayınlarından, Divriği Ulu Camisi ve Darüşşifası 750. Yılı Hatıra Kitabı, (Yılmaz Önge-İbrahim Ateş ile) Ankara, 1979, Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri Kitabı (2 Cilt) İstanbul 1988 ve Türk Vakıf Şaheserleri, (Mehmet Narince ile) Ankara 1999. Ayrıca Türk Tarih Kurumunca yayınlanan, Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti Çağlarında Türk Kazı Tarihi, (5 cilt, 6 kitap) Ankara 2013 katkıda bulunduğu eserlerdir.

Sadi Bayram'ın Türk kültür tarihi, sanat tarihi konularında, basılmış 16 kitap, 241 yayımlanmış makalesi mevcut olup, 85 millî ve milletlerarası kongrede de bildiri sunmuştur.

Kitapları: Güney-Doğu Anadolu'da Proto-Türk İzleri, "Mukaddes Kitaplara Göre Hz. Nuh'un Gemisi", Ankara, 1988, Kaynaklara Göre Güney-Doğu Anadolu'da Proto-Türk İzleri, İstanbul, 1990. İsmail Selimoğlu-Sadi Bayram; İnsanlığın Yüzkarası: Bulgar Mezalimi ve Bulgaristan'daki Vakıf Eserler, Camilerimiz, Ankara, 1989. Medallioned Genealogies (Silsileame's), Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1975, Silsile-nâme; Tıpkı Basım, Ankara, 2000, Osmanlı Devleti'nin 700. Kuruluş Yıldönümü ve Düşündükleri Üzerine Bir Deneme: Milenyum Rüyâsı -Türk Kültür ve Medeniyeti, Ankara-2000, Tarihte Merzifon Amerikan Anatolian Koleji ve Belgelerle Ermeni Ayaklanmaları, Ankara 2012, İlk Türk Hafiri Hâmit Zübeyr Koşay'ın Belgelerle Biyografisi, Ankara 2014, Merzifon ve Amasya Kültür Tarihinde „İdizadeler – Hacıbayramoğulları, Ankara 2018, Ankara Suluhan, Hasan Paşa Vakfı ve Şeyhülislam Ankaravî Mehmed Efendi Vakıfları, Ankara, 2021.

Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesinde 1970'li yıllarda talebeliğim sırasında Kızılay'da bir kitapçı dükkânında Sadi Bayram'ın çıkardığı Önasya Dergisinin bir sayısını görüp incelemiş, almak istediğimde fiyatını da fazla bulmuştum. Vakıflar Genel Müdürlüğünde memuriyete başladıktan bir müddet sonra 1979 yılında meslektaşım, Önasya Dergisinin sahibi Sadi Bayram ile tanıştık. Vakıflar Genel Müdürlüğünde çalıştığımız sürede farklı daire başkanlıklarda olmamıza rağmen vakıf haftaları

gibi çok sayıda etkinlikte birlikte çalıştık. Uluslararası Türk Sanatı Kongrelerinde, Ortaçağ Dönemi Kazı ve Araştırmaları sempozyumlarına birlikte katıldık. Memleketi Merzifon’da 2010 yılında yapılan sempozyum için yola çıktığımızda önce Ladik’te gidip soyunu bağladığı Seyyid Ahmed Rufâî Türbesini ziyaret ettik. Bu kapsamda “İyd-zâde-Hacıbayram Sülalesi” konusunda çok sayıda yazısı vardır. Sadi Bayram 832 yıllık geçmişini şükranla anan bir Anadolu efendisi idi. Yine Merzifon’da yapılan Gül Baba Paneline kalabalık bir katılım olmuştu.

Ankara’da 2015 yılında Gökçe Günel, Doç. Dr. Fahri Atasoy, Doç. Dr. Gülşen Dişli, Erdoğan Gümüş, Mehmet Emin Yılmaz ve Sadi Bayram ile, İpek Yolu Kültür ve Sanat Araştırmaları Derneği’ni kurmuştuk.

Dostlarına vefalı idi. Vefat eden bütün dostlarının ardından uzun yazılar yazmıştır. Son zamanlarda İbrahim Ateş, Prof. Dr. Hakkı Acun, Prof. Dr. Refet Yinanç ve Prof. Dr. Rahmi Hüseyin Ünal gibi unutulmasını istemediği dostları hakkında yazdı. Vefatına kadar bunu hep hissettirdi.

Vefatından önce ailesinin vakıf belgelerini Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivine bağışladı. Amasya Üniversitesi Senatosu’nun 26.10.2023 tarih ve 2023/225 nolu kararı ile Sadi Bayram’a “Fahri Doktora” payesi verilmiştir. Dr. Sadi Bayram’ı rahmetle anıyoruz.

KAYNAKÇA

Bayram, Sadi. *Merzifon ve Amasya Kültür tarihinde ‘İdi-zâdeler- Hacıbayram Soy*. Ankara 2018.

Bayram, Sadi. *Bir Ömür Böyle Geçti*. Ankara, 2021.

Demirbilek, Ayşegül. *Önasya Dergisinde Türk Sanatı Yazıları*. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul, 2003.

Kurtoğlu, Mehmet. “Vefeyat: İbrahim Ateş ve Sadi Bayram”. *Vakıflar Dergisi*, 61 (2024), 189-211.

Ürdün’de gerçekleşen Uluslararası Türk Sanatları Kongresi yolunda Şam molası-2003.
Rahmetli Sadi Bayram, Prof. Dr. Hakkı Acun, Prof. Dr. Vacit İmamoğlu,
Doç. Dr. Muharrem Çeken, Ali Kılıcı ve Dr. Rüstem Bozer.

İpek Yolu Kültür ve Sanat Araştırmaları Derneği kurucuları-2015.
Gökçe Günel, Doç. Dr. Fahri Atasoy, Doç. Dr. Gülşen Dişli, Ali Kılıcı, Sadi Bayram, Erdoğan Gümüş.